

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فہرست و تعلیم و تربیت

تالیف و ترجمہ و تلخیص:

دکتر سید رضا بلاغت

(عضو هیات علمی دانشگاه سیستان و بلوچستان)

دکتر سید احمد ہاشمی

(عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد لامرد)

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد لامرد

سرشناسه	: بلاغت، سیدرضا، ۱۳۵۹ -
عنوان و نام پدیدآور	: فرهنگ و تعلیم و تربیت/ سیدرضا بلاغت، سیداحمد هاشمی.
مشخصات نشر	: فارس : دانشگاه آزاد اسلامی، واحد لامرد، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	: ۱۳۶ص: جدول.
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۱۰-۲۰۶۵-۳
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
موضوع	: برنامه‌های درسی - ارزشیابی
موضوع	: آموزش و پرورش -- تحقیق - ارزشیابی
موضوع	: فرهنگ - بررسی و شناخت
شناسه افزوده	: هاشمی، سیداحمد، ۱۳۵۳-
شناسه افزوده	: دانشگاه آزاد اسلامی. واحد لامرد
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۱ ف۴ ا/ب/۱۵/ LB۲۸۰۶
رده بندی دیویی	: ۳۷۵/۰۰۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۰۶۲۴۸۷

فرهنگ و تعلیم و تربیت

تألیف، ترجمه و تلخیص:

دکتر سیدرضا بلاغت، دکتر سیداحمد هاشمی

لیتوگرافی و چاپ: واصف □ تیراز: ۲۰۰۰ جلد

چاپ اول: ۱۳۹۲ □ حق چاپ محفوظ

ناشر: دانشگاه آزاد اسلامی واحد لامرد

با همکاری: انتشارات نوید شیراز

ISBN: 978-964-10-2065-3

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۱۰-۲۰۶۵-۳

۶۰۰۰ تومان

فهرست عنوان‌ها

صفحه	عنوان
۹	پیشگفتار
۱۱	مقدمه
۱۴	منابع

بخش اول: فرهنگ و برنامه‌ی درسی

فصل اول: برنامه‌ی درسی به مثابه‌ی فرهنگ

۱۷	برنامه‌ی درسی به مثابه‌ی فرهنگ
۲۰	آگاهی از فرهنگ
۲۳	درک برنامه‌ی درسی به مثابه‌ی فرهنگ
۲۹	چارچوبی برای درک فرهنگ برنامه‌ی درسی
۳۴	فرهنگ برنامه‌ی درسی به مثابه‌ی تحقیق و بررسی
۳۶	نتیجه‌گیری
۳۷	منابع

فصل دوم: فرهنگ پیوند با آثار بزرگ

۳۹	 پیوند با آثار بزرگ
۳۹	 مقدمه
۴۰	 دیدگاه‌ها
۴۳	 زمینه‌های تاریخی
۴۸	 باورها و فعالیت‌ها: معلمان و یادگیرندگان
۵۲	 باورها و فعالیت‌ها: محتوا و متن
۵۶	 باورها و فعالیت‌ها: طرح‌ریزی و ارزشیابی
۵۸	 مشکلات اجرا
۶۰	 انتقادات
۶۳	 نتیجه‌گیری
۶۵	 منابع

فصل سوم: فرهنگ دموکراسی مشورتی

۷۱	 دموکراسی مشورتی
۷۱	 مقدمه
۷۲	 دیدگاه‌ها
۷۵	 زمینه‌های تاریخی
۸۰	 باورها و فعالیت‌ها: یادگیرندگان و معلمان
۸۴	 باورها و فعالیت‌ها: محتوا و متن
۸۹	 باورها و فعالیت‌ها: طرح‌ریزی و ارزشیابی
۹۲	 مشکلات اجرا
۹۴	 انتقادات
۹۶	 نتیجه‌گیری
۹۷	 منابع

فصل چهارم: چند فرهنگی گرای و برنامه‌ی درسی

- چند فرهنگی گرای و برنامه‌ی درسی ۱۰۱
- نتیجه‌گیری ۱۰۷
- منابع ۱۰۸

بخش دوم: فرهنگ و پژوهش‌های تربیتی

فصل پنجم: فرهنگ و پژوهش کیفی

- فرهنگ و پژوهش کیفی ۱۱۱
- فرهنگ و پژوهش معلمان ۱۱۶
- نتیجه‌گیری ۱۱۸
- منابع ۱۱۹

فصل ششم: فرهنگ و پژوهش کیفی

- قوم‌نگاری به مثابه‌ی یک تحقیق کیفی ۱۲۱
- نتیجه‌گیری ۱۲۳
- منابع ۱۲۵

منابع و مآخذ

- منابع فارسی ۱۲۷
- منابع لاتین ۱۲۸

پیشگفتار

کتاب حاضر که به ارتباط میان فرهنگ و برخی از وجوه تعلیم و تربیت می‌پردازد، حاصل تلاش و کوشش فراوانِ مولفان در حوزه‌ی علوم تربیتی است. توصیف و تبیین ارتباط میان فرهنگ و دو حوزه‌ی مهم و اساسی تعلیم و تربیت (یعنی برنامه‌ی درسی و پژوهش) از ابتکارات و نوآوری کتاب حاضر است. هر چند نوشتار حاضر یکی از اولین گام‌ها و تلاش‌ها در زمینه‌ی مذکور در حوزه‌ی علوم تربیتی است، اما باید گفت که در عین حال آغازی است جهت تلاش‌های بیشتر. بر این مبنا، پژوهشگران و فرهیختگان با نقد این کتاب و دو حوزه‌ی مذکور و بسط آن‌ها، و همچنین انتخاب حوزه‌های دیگر تعلیم و تربیت و توصیف و تبیین ارتباط فرهنگ با آن‌ها می‌توانند بر بسط این بخش از معرفت بشری مساعدت کنند و در توسعه‌ی دانش و در نتیجه‌ی جامعه‌ی خود موثر باشند.

کتاب حاضر به دو بخش کلی یعنی فرهنگ و برنامه‌ی درسی و فرهنگ و پژوهش‌های تربیتی تقسیم شده است و در مجموع دارای شش فصل است.

بخش اول از چهار فصل تشکیل شده است که به ترتیب عبارتند از: برنامه‌ی درسی به مثابه‌ی فرهنگ، فرهنگ پیوند با آثار بزرگ (به مثابه‌ی یکی از فرهنگ‌های برنامه‌ی درسی)، فرهنگ دموکراسی مشورتی (به مثابه‌ی یکی از فرهنگ‌های برنامه‌ی درسی)، و چندفرهنگی‌گرایی و برنامه‌ی درسی. بخش دوم نیز از دو فصل تشکیل شده است که به ترتیب عبارتند از: فرهنگ و پژوهش کیفی (فرهنگ، پژوهش کیفی و پژوهش معلمان)، و فرهنگ و پژوهش کیفی (قوم‌نگاری به مثابه‌ی یک تحقیق کیفی و ارتباط آن با فرهنگ).

کتاب حاضر به همه‌ی اساتید، دانشجویان، پژوهشگران و علاقه‌مندانِ حوزه‌ی فرهنگ و تعلیم و تربیت، مخصوصاً علاقه‌مندان به حوزه‌ی مطالعات فرهنگی و علوم‌تربیتی پیشنهاد می‌شود.

پیشاپیش از همه‌ی افرادی که با پیشنهادات و انتقادهای خود ما را در بهبود اثر حاضر یاری می‌دهند تشکر و قدردانی می‌کنیم.

سیدرضا بلاغت - سیداحمد هاشمی

بهار ۱۳۹۲

www.ketab.ir

مقدمه

فرهنگ: در زمینه‌ی فرهنگ^۱ مباحث بسیار زیادی صورت گرفته و از آن تعاریف مختلفی ایه شده است؛ انسان‌شناسان (همانند تایلر^۲، گریتز^۳ و هال^۴) فرهنگ را به مثابه‌ی کلیت چیده‌ای که شامل دانش، باور، هنر، اخلاق، قانون، آداب و رسوم و هر توانایی و عادتی که انسان در مقام عضوی از جامعه نیاز دارد، توصیف می‌کنند. درون هر یک از این کلیت‌های چیده، روش‌هایی وجود دارد که انسان از طریق آن‌ها درک می‌کند، یاد می‌گیرد، طبقه‌بندی کند، ترغیب می‌شود، زبان را به کار می‌برد، در مورد واقعیت یا عرف عامه^۵ (عقل سلیم) فکر کند، انگیزه نشان می‌دهد، از فرصت‌ها و موقعیت‌های استفاده می‌کند، کار می‌کند، تفریح کند و با دیگران به مذاکره و مباحثه می‌پردازد (جوزف^۶، ۲۰۰۰). وینچ^۷ و جینجل^۸ (۱۹۹۹) ناد دارند که مفهوم «فرهنگ» دارای حداقل سه معنای جدا از یکدیگر است:

- ۱- همه‌ی باورها و فعالیت‌هایی^۹ که در یک جامعه وجود دارد.
- ۲- باورهای ذهنی و هنری و فعالیت‌هایی که در یک جامعه وجود دارد.
- ۳- بهترین باورهای ذهنی و هنری که در یک جامعه وجود دارد (ص ۵۰).

-
1. Culture
 2. Tylor
 3. Geertz
 4. Hall
 5. Common sense
 6. Joseph
 7. Winch
 8. Gingell
 9. Practices

تعلیم و تربیت: برای تربیت نیز تعاریف بسیار زیادی صورت گرفته است. یکی از این تعاریف (آکادمی فرانسه) می گوید که تربیت، مراقبت از تعلیم اطفال است اعم از این که متو تمرین روح یا ورزش جسم باشد (شکوهی، ۱۳۷۸). جان استوارت میل در تعریف تربیت گفته است که تربیت هر تاثیری است که آدمی در معرض آن می باشد، اعم از این که عامل تربیت اشخاص، جامعه یا اشیا باشند (شکوهی، ۱۳۷۸). دورکیم، تربیت را عملی می داند که نه بزرگ بر نسل کوچکتر اعمال می کند تا آن ها را برای جامعه آماده کند (پژوهشکده تعلیم و تربیت، ۱۳۸۲). دیویی تعلیم و تربیت را بازسازی مجدد تجارب می داند (مایکل، ۲۰۰۰). نقیب زاده معتقد است که پرورش به معنای شکوفاندن و به کار آوردن توانایی های در و استعداد های طبیعی است (نقیب زاده، ۱۳۸۲)؛ و مندی راتا^{۱۱} (۲۰۰۲) آموزش و پرورش ر رشد تمام توانایی ها و استعداد های دانش آموزان تعریف می کند.

با توجه به دیدگاه های مختلف، در شناخت، تعریف و توصیف تربیت باید به چند نکته مهم توجه داشته باشیم:

۱- تعلیم و تربیت (آموزش و پرورش) دو فرایند جدا از یکدیگر نیستند. اگر تربیت را همه جانبه ی متعلم بدانیم، تعلیم (آموزش) وسیله ای برای آن است؛ بر این اساس است حتی ما می توانیم بجای آموزش و پرورش یا تعلیم و تربیت، واژه ی پرورش یا تربیت بـ بریم؛ زیرا تعلیم نیز در بطن خود جای داده است (سیف، ۱۳۸۰).

۲- پرورش یا تربیت به معنای رشد همه جانبه ی متعلم است. انسان دارای جنبه جسمی، عاطفی، ذهنی و اجتماعی است و تربیت باید به همه ی این جنبه ها توجه داشته (اتو^{۱۲}، ۱۹۵۰).

۳- در تربیت تعامل وجود دارد؛ همان گونه که دیدگاه های مدرسه و معلم محور ا ناکارآمد است، دیدگاه های دانش آموز محور افراطی نیز مورد انتقادند (جوزف، ۲۰۰۰). تربیت، معلم و دانش آموز هر دو نقش دارند و حذف نقش آن ها قابل قبول نیست.

فرهنگ و تربیت: فرهنگ و تربیت بسیار به یکدیگر مربوطند. این که تربیت (چه به مثابه‌ی امر نظام مند آموزشی و چه مثابه‌ی امر غیرنظامند) خود جزیی از فرهنگ است یا استقلال دارد جای بحث و بررسی دارد اما به هر روی، آن‌ها به هم وابسته و موثرند. فرهنگ، بر اهداف آموزشی، برنامه‌ی آموزشی، برنامه‌ی درسی، روش‌های آموزشی، ارزشیابی و دیگر مولفه‌های تربیت اثرگذار است. معلم در فرهنگ، تدریس می‌کند و به طور بسیار زیادی متأثر از فرهنگ غالب است؛ هر چند که آن‌ها نیز ممکن است فرهنگ تدریس خاص خود را داشته‌اند. دانش آموزان نیز متأثر از فرهنگ اند؛ آن‌ها در فرهنگ جامعه، مدرسه، کلاس و حتی روه‌ها به یادگیری می‌پردازند و بدین صورت از آن‌ها تأثیر می‌پذیرند (و در برخی مواقع تأثیر می‌گذارند). اما تربیت نیز بر فرهنگ اثرگذار است. این تأثیر به صورت فهم، نقد و توسعه‌ی فرهنگ می‌باشد (شریعتمدی، ۱۳۸۱). تربیت باید فرهنگ و میراث‌های آن را به دانش آموزان معرفی و در فهم آن‌ها تلاش کند. هر جامعه دارای منابع عظیم و غنی فرهنگی است که باید آن‌ها را آموخت. اما وظیفه‌ی تربیت تنها آرایه و فهماندن فرهنگ و میراث‌های آن نیست. تغییر تحولات بر اساس توسعه خود دلیل قاطعی را جهت نقد فرهنگ به وجود می‌آورد. همه‌ی صر فرهنگی در طول زمان کارا و موثر نمی‌ماند. افراد درگیر تربیت (معلمان، دانش آموزان، همسران و ...) باید به انتقاد از فرهنگ بپردازند. توسعه‌ی فرهنگ ارتباط بسیار زیادی با وسع خلاقیت و ابتکار در تربیت پیدا می‌کند. تنها از طریق خلق افکار و آرای جدید، مناسب، نو و کاراست که عناصر جدیدی از فرهنگ پا به عرصه‌ی حضور می‌گذارند. این نیز خود ملزم ایجاد شرایط زیادی است که از مهمترین آن‌ها آزادی و مشارکت در تربیت است.

منابع:

- پژوهشکده تعلیم و تربیت. (۱۳۸۲). *فلسفه تعلیم و تربیت*. تهران: سمت، جلد اول.
- سیف، علی اکبر. (۱۳۸۰). *روان شناسی پرورشی*. تهران: آگاه.
- شریعتمداری، علی. (۱۳۸۱). *جامعه و تعلیم و تربیت: مبانی تربیت جدید*. تهران: امیرکبیر.
- شکوهی، غلامحسین. (۱۳۷۸). *اصول و مبانی آموزش و پرورش*. تهران: آستان قدس.
- نقیب زاده، میرعبدالحسین. (۱۳۸۲). *نگاهی به فلسفه آموزش و پرورش*. تهران: طهوری.
- Joseph, B, Pamela & et al. (2000). *Culture of Curriculum*. London: Lawrence Erlbaum Associates Publisher.
- Mehndiratta, Mamta. (2002). *Dictionary of Education*. New Delhi: K. S. Paperbacks Publisher.
- Otto, J, Henry. (1959). *Principles of Elementary Education*. New York: Pinehart & INC Publisher.
- Winch, Christopher & Gingell, John. (1999). *Key Concepts in the Philosophy of Education*. London and New York: Routledge.